

*Portretni bronasti kip akademskega slikarja **Marjana Skumavca**, ki ga je oblikovala akademska kiparka **Metka Kavčič**, je občina Zreče leta 2018 postavila na Resniku, v najvišje ležeči vasi zreškega Pohorja. Tukaj, tik pod Roglo, že več kot desetletje potekajo Skumavčevi likovni dnevi, ki jih je Skumavc pomagal začeti, v nekdanji resniški šoli pa je nastala imenitna slikarska razstava sodobnih slovenskih ustvarjalcev.*

Marjan Skumavc je bil slikar, mnogi pa ga prepoznajo tudi kot boksarja, novinarja, zavednega Slovenca.

Jurkloštrčan izpod Triglava

Skumavc je bil rojen 24. maja 1947 v Jurkloštru na Štajerskem. Tu je zrasel v štiriletnega fantiča, nato pa, z nekaj vmesnimi leti na Notranjskem, odraščal na Gorenjskem, od koder izhaja Skumavčev rod iz tristoletne kmetije v Zgornji Radovni, tik pod vrhovi Julijcev s Triglavom.

Skumavčev ded je bil eden najbolj izkušenih in najboljših lovcev (pri lovu na gamse je bil stalni vodnik imenitnikov predvojnega kraljevega dvora in kralja, z njim so na lov radi šli najvišji politiki povojne Jugoslavije), kot poznavalec gora in kleni Slovenec je sodeloval z župnikom Jakobom Aljažem pri postavitvi Aljaževega stolpa. V tem okolju je, z babico in dedom, Skumavc preživel najbolj srečna leta otroštva.

Boks, Skumavčeva ljubezen

Na Bledu in v Gorjah se je mladostnik Skumavc ukvarjal z različnimi športi, tekel s znamenitimi gorjanskimi tekači na smučeh, veslal, celo metal kroglo, dokler ni v Ljubljani srečal legende slovenskega boksa Janeza Galeta in postal njegov varovanec. Skumavc je dvakrat postal slovenski prvak v boksu, ki je ostal njegova športna ljubezen, tudi ko se je poslovil od udejstvovanja v ringu.

Boks je desetletja spremljal kot športni novinar. Bil je na vseh pomembnih tekmah (z njih je poročal za različne slovenske časopise) svetovnega prvaka, svojega prijatelja, Puljčana Mateja Parlova. Bil je selektor prve boksarske reprezentance v samostojni Sloveniji, v kateri je bil tudi šampion Dejan Zavec.

Ring in boks sta pogosta motiva Skumavčevih slik, na katerih je posrečeno združil realistični motiv, osebno zgodbo in metaforično sporočilo (ring kot meta-

fora za življenje). Na svetu je zelo malo slikarjev, ki plemenito večino prenašajo na slikarsko platno. Lani (2017) je bila v Moskvi ob znamenitem stadionu Lokomotive razstava reprodukcij Skumavčevih 'boksarskih' slik.

»Cigan bom«

Skumavc je včasih povedal, kako je, fantič, rad 'presenetil' svoje tete, ki so ga vpraševale: »Marjanček, kaj boš pa ti, ko boš velik? Pilot, policist?« In Marjan je, ob nemajhni jezi svoje mame, vedno zatrdil: »Cigan bom.« Odgovor je navdihnila skupina Romov, ki se je ustavila v njihovem kraju. Možnost, da človek svobodno, neobremenjen z lastnino, potuje po svetu, mu je bila očitno že takrat všeč.

Otroško hrepenenje so še nadgradile knjige, ki jih je oče Marjanu kupal naskrivaj, družinski proračun namreč ni bil prav velik, mama je morala ob treh rastočih in vedno lačnih sinovih dobro obrniti vsak dinar. Skumavc je knjige vestno 'požiral', kakšno še 'dodatno' ilustriral in tudi 'služil' z njihovim izposojanjem drugim otrokom v svoji zasebni knjižnici pod senikom.

Na Jesenicah se je nato izučil za zidarja. Bil je zidarski vajenec, ko je v barakarskem naselju postavljenem za delavce, ki so urejali brežine Save v Ljubljani, njegov risarski talent opazil eden od zidarskih delavcev iz Bosne in ga spodbudil, da se je vpisal na šolo za oblikovanje v Ljubljani. To je končal leta 1967 (prof. Tone Žnidaršič).

Nekako v tem času je v stanovanje in atelje preuredil podstreho na Gradišču 8, v t. i. Nemški hiši, stanovanjski hiši ob nekdanjem Nemškem gledališču, današnji Drami, ki je ob svojem nastanku veljala za eno najmodernejših ljubljanskih stavb. Tu je bil njegov stalni naslov do

konca življenja.

Do konca življenja pa je ostal tudi 'cigan'. Po Ljubljani je vedno in redno pešočil, bil stalni obiskovalec lokalov Ljubljane svojega časa (Rio, Šumi, Emonska klet, Pen klub, Komuna, tržnica), živel je po svojih moralnih normah in svojih pravilih. Postal je prepoznaven obraz mesta, eden zadnjih ljubljanskih boemov, so govorili o njem. Bohème pa je francoska beseda za Roma.

Ob prelomu tisočletja, ko se je upokojil, je o sebi zapisal: »... in sedaj se ukvarjam le s postopanjem, slikanjem in pisanjem in ter obiski Istre in Štajerske, krajin, ki me navdušujeta s svojimi ljudmi in barvitostjo.«

Najraje je bil slikar

Na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani je diplomiral leta 1972. Tu je v profesorju Gabrielu Stupici našel svojega že tretjega 'očeta' (po biološkem očetu in Galetu): Skumavc je vse življenje občudoval delo in življenjski stav tega velikega slovenskega slikarja. Dve leti je Skumavc študiral še na specialki pri profesorju Janezu Berniku. Je dobitnik študentske Prešernove nagrade.

Čeprav Skumavc skoraj nikoli ni 'slikal hitro', nekatere slike so nastajale več let, skoraj vse pa več mesecev, je ustvaril obsežen slikarski opus. Pripravil je okoli šestdeset samostojnih razstav, sodeloval na številnih skupinskih razstavah in umetniških kolonijah. O njegovem delu je izšla obsežna slikarska monografija. Poskrbel je za ilustracije v kar nekaj knjigah, redno je več desetletij svojo časopisno novinarsko rubriko Nočna kronika opremljal z risbami ali ilustracijami.

Risal je kar naprej in povsod: na vlaku, za šankom, ob jedilni mizi, sredi pogovora, med mašo, ob proslavi, ... Iz njegovega prsnega žepa je vedno molela

slikarska in novinarska beležnica, če pa je morebiti le ni bilo pri roki, je motive zabeležil na vse, kar je bilo pri roki, tudi na škatlice vžigalic.

Slikar obstrancev in eden redkih slovenskih marinistov

Kot navaja umetnostni kritik Milan Pirker: »V zavest širše slovenske javnosti se je Skumavc zapisal predvsem kot figuralik in kronist urbanega obrobja in njegovih junakov: socialnih in vsakršnih obstrancev, ki jih je svet izpljunil in dokončno stigmatiziral.

Pijanci, lahke ženske, junaki nočne kronike, nasilneži in samomorilci so na njegovih platnih in risbah postali to, kar jim v življenju nikoli ni uspelo. Slikar jih je postavil v žarišče svojega slikarskega (in človeškega) interesa. Vrnil jim je človeško digniteto in dostojanstvo. V njegovem slikarskem svetu niso, tako kot v realnosti, zamolčani in 'nevidni', ampak so postali enakovredni in integralni del občestva.

Ob teh 'freskah' robnih eksistenc in nočnega življenja je Marjan Skumavc poznan tudi kot krajinar. Njegovi barviti pejsaži Istre so zapisani v zgodovino slovenskega krajinarstva. Barke, marine, preorane rdeče njive, cvetoča polja, rumena polja oljčne repice, vinogradi, krajina prebodena z električnimi stebri ali zgolj osamljeni šopi trav, pinijske, oljke, trsje, kamni, čeri, valovi, morje – vse to in še mnogo več je slikar upodobil v osebni kroniki njegove Istre.

Prav mnogo marinistov Slovenci nimamo. Med redke lahko prištevamo Alberta Sirka in Apolonija Zvesta. Toda Morje Marjana Skumavca je popolnoma drugačno. Njegovi monokromni izrezi morja so fenomenološki zapis kozmične energije, so čista dramatičnost sama na sebi. Brez okrasja in lepoticenja. Energija iz katere se vse rodi in v katero se vse zruši.«

Skumavčevi zapisi kot zrcalo resničnosti

Tri desetletja je bil Skumavc tudi novinar. Ves čas zaposlen pri dnevniku Delo, redno je objavljajl še v časnikih Slovenske novice in Nedelo ter v reviji Jana.

Večino svojega novinarskega obdobja je preživel v uredništvu kronike. Ne dobesedno, v uredništvu je bil le toliko, kot je bilo nujno potrebno, da natipka svoje besedilo. Preostali delovni čas je preživel 'na terenu'. Skumavc je v sebi nosil mnogo »srečanj« z umrlimi v prometnih nesrečah, samomorih, ubojih. Še več je bilo v njem srečanj in pogovorov z njihovimi svojci, povzročitelji, vpletenimi, pričami, ...

Vrsto let – od februarja 1975 in še po upokojitvi 2001 – je ustvarjal Nočno kroniko. Novinar Slovenskih novic Lovro Kastelic je nekaj let po Skumavčevi smrti zapisal: »V Nočni kroniki se je (z)našlo premnogo rojakov, ob katerih se je ljudstvo naslajalo in zabavalo, lucidno obešenjaški Marjan Skumavc pa je na ta način začel ustvarjati slog novinarstva, ki je zahtevalo vse tisto, kar sodobno novinarstvo pogreša, izjemen talent, drznost, sočnost, prestavljanje (tudi publicističnih) meja, originalnost, predvsem pa poštenost do dela in iskrenost do samega bralca. Ki ga priljubljeni Skumi zlepa ni podcenjeval in ki mu ni prav nikdar postregel z nezačinjeno juho. Še več: le še dodatno jo je posilil in popoprjal! »Ni važna tema ali motiv, pač pa pristop!« je nekoč dejal.

Kot novinar te redke (gonzo) vrste je bralcu po svojem zapažanju v bistvu slikal in risal svoje tekste. In ker je pod streho črne kronike prostor le za golo realnost brez odvečne politične korektnosti, kakršnega koli teoretiziranja in olepševanja, so postali njegovi zapisi – zrcala resničnosti. Zato tudi tako priljubljeni. Če je namreč njegov pijanček obležal, je res obležal, in če ga je oni res usekal, je še bralca zbolelo. Če pa je tisti umrl, ni žal umrl, ampak je preprosto in samo – umrl!«

Marjan Skumavc je umrl je 7. septembra 2011 v Biribacih v Istri.

Skumavc in Jurij Vodovnik

Skumavc je pred prelomom tisočletja prišel v Slov. Konjice in Zreče, se srečal s pesmimi tukajšnjega ljudskega pesnika Jurija Vodovnika in bil navdušen: »Kako cenite, negujete in ste ponosni na svo-

jega Vodovnika. Zagotovo je v njegovem obdobju bil v Sloveniji še kakšen tako nadarjen ustvarjalec, pa ga je čas izbrisal, saj njegovega dela zanamci niso ohranjali.«

Pretanjen opazovalec pa bi upal celo trditi, da je Skumavc v Juriju Vodovniku na nek način prepoznaval tudi del samega sebe. Tako je nekoč napisal:

»Ustvarjalnost je zapisana v človeku, nekje v njegovih genih, kosteh, črevesju, kdo ve kje. Pojavlja se v obliki nagone, nekakšne potrebe, obremenitve. Ne glede na človekovo izobrazbo, njegova sicer običajna življenjska hotenja in želje privre na dan v svojstvenih oblikah, bodisi v slikarstvu, poeziji, literaturi, glasbi. Med slikarji bi med takšnimi ustvarjalci veljalo omeniti predvsem Maurica Utrilla, 'carinika' Roussoa, Rouaulta, mnoge naše naivce z Jakijem vred, mnogo jih je med literati (Jack London) in glasbeniki, med poeti najdemo svetovnega prvaka Francoisa Villona, v novejšem času Jacka Kerouaca, vmes pa na našem Pohorju novinarsko poetično razigranega Jurija Vodovnika.

Vse te ustvarjalce povezuje za prave umetnike značilna rdeča nit: preprostost, enostavnost, globina in poštenost misli in občutja ter iskrenost izpovedi, spontanost brez nekih daljnosežnih dobičkonosnih projektov, enotnost misli, sloga in značaja.

Prav to pošteno občutenje zdrave, kmečke pohorske duše je pri Vodovniku navdušujoče in ganljivo, z njegovim preprostim, pa vendar umetniško zakompliranim načinom pripovedi, občutenim ob najbolj banalnih dogodkih. Ta čarovnija njegove poezije seveda onemogoči vsako 'nakladanje' o njegovem delu, prav tako pa tudi likovno nakladanje ob spremljanju ali opremljanju (nepotrebem) njegovih tekstov. To naj bi tudi vsak, ki se ukvarja z njegovim delom kakorkoli, imel ves čas pred očmi.«

Skumavc v bronu se na pohorskem Resniku pridružuje Juriju Vodovniku, katerega spomenik stoji v sosednjem Skomarju. Ta dva skupaj se bosta imela o čem pogovarjati.